

A l'octubre de 1921 es fundà la institució coneguda com a **Obra del Cançoner Popular de Catalunya**. L'artífex primer d'aquesta institució fou Rafael Patxot i Jubert, persona que també en fou el mecenes i s'encarregà del finançament del projecte. Patxot va exercir com a administrador de la Fundació Concepció Rabell i Cibils, creada per gestionar la important dotació econòmica que la seva cunyada, Concepció Rabell i Cibils, va deixar, en morir, per al conreu de la cultura catalana.

Patxot encarregà a l'Orfeó Català el projecte de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (a partir d'ara, OCPC), que tenia com a objectiu principal l'elaboració del definitiu *Cançoner Popular Català*. Per això calia recopilar un gran corpus de cançó tradicional a les terres de parla catalana, incloent-hi tant el que ja estava recollit i/o publicat com el que s'hauria de cercar a través del treball de camp.

Per tal de començar el projecte, l'Orfeó Català va demanar la col·laboració tant a entitats i associacions lligades al món de la cultura popular com a musics, folkloristes i literats en general.

Gràcies a aportacions inicials diverses —de l'erudit Marià Aguiló o del folklorista Rossend Serra i Pagès, entre d'altres—, a concursos anuals de recollida de cançons i al sistemàtic treball de camp realitzat (les famoses "missions de Recerca"), poc abans de la Guerra Civil l'OCPC aplegava ja una enorme quantitat de documents que incloïen, a més de cançons, danses, entremesos, rondalles, llegendes, dites populars, jocs, refranys, informació sobre instruments de música, etc.

L'esclat de la Guerra Civil el 1936 va dificultar que el projecte tingués continuïtat i va provocar l'exili de Patxot a Suïssa. Malgrat això, i tal com explica el pare Massot, tot el fons de l'Obra del Cançoner Popular va continuar a Catalunya fins al final de la guerra, i va ser curosament custodiat pel mestre Pujol i pels representants de Rafael Patxot. Posteriorment, als anys cinquanta —i ja mort el mecenes—, una bona part dels materials van ser enviats a Suïssa, on romangueren en una institució religiosa, mentre que la resta van continuar amagats a la ciutat de

Barcelona. Paral·lelament, Francesc Pujol va continuar al capdavant de l'Obra del Cançoner fins a la seva mort, el desembre de 1945. Una vegada finalitzada la dictadura del general Franco i restablerta la democràcia, el 1991 van tornar a Catalunya els originals que romanien a Suïssa amb la condició expressa que fossin dipositats al monestir de Montserrat, on continuen fins ara juntament amb la resta de materials de l'Obra que s'havien quedat a la ciutat de Barcelona. L'anomenat "Fons Suïssa" contenia, fonamentalment, els originals de les missions de recerca.

Des de la seva arribada al monestir, els materials de l'OCPC, uns 200.000 documents, estan sota la custòdia del pare Josep Massot i Plana. El pare Massot —que ha dedicat gran part de la seva vida a endreçar amb constància, polidesa i amor tot el corpus de l'OCPC—, és també el responsable de l'arxiu.

La Biblioteca de Catalunya, a Barcelona, i la Generalitat de Catalunya tenen una còpia digitalitzada de quasi la totalitat dels documents de l'OCPC. La digitalització de la Generalitat és consultable a la Fonoteca de Música Tradicional Catalana, un programa d'investigació etnomusicològica de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural, del Departament de Cultura de la Generalitat. La digitalització permet veure la partitura i la lletra de la cançó a més de la localitat on va ser recollida i les dades bàsiques del o la informant. Són consultables també les memòries, els inventaris i l'arxiu fotogràfic.

Entre els anys 1922 i 1936, l'OCPC va dur a terme 65 missions de recerca, les quals van visitar diversos territoris de parla catalana, des del Rosselló fins a Alacant, tot el Principat, les illes Balears i l'Alguer.

Malgrat no ser perfecta, cal considerar l'OCPC com l'obra magna de recopilació de tonades i cançons a Catalunya, i no únicament per la quantitat que se'n van recollir, sinó també per la gran documentació fotogràfica que va aportar —tant d'informants, com d'instruments, com del context en què es recollien les cançons—, així com per les meticuloses i exhaustives memòries.

Les memòries de l'Obra del Cançoner són el diari de camp dels recopiladors. En elles hi figura una detallada descripció de cada missió: quins

camins van recórrer fins a arribar als pobles; amb quins mitjans de transport hi varen arribar; amb qui van contactar prèviament per trobar els i les informants; en quin lloc es va fer l'anotació de les cançons; qui eren els i les informants, etc. Atès que en etnomusicologia el context i la música es donen necessàriament la mà, val a dir que les memòries de l'Obra mostren un material etnogràfic de primer ordre, que fa palès, en primer lloc, aquesta estreta relació i, en segon lloc, dona peu a tipologies d'estudis més enllà dels estrictament musicals.

Montserrat Canela Grau